

УДК 327:324(410.5)

Чиркін Антон Сергійович

*кандидат юридичних наук,
асистент кафедри державного будівництва
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Чиркин Антон Сергеевич

*кандидат юридических наук,
ассистент кафедры государственного строительства
Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого*

Chirkin Anton

*Candidate of Jurisprudence,
Assistant of the Department of Statebuilding
Yaroslav Mydryj National Law University*

Плодистий Владислав Ярославович

*студент
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Плодистый Владислав Ярославович

*студент
Института прокуратуры и уголовной юстиции
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого*

Plodystiy Vladislav

*Student of the
Institute of Public Prosecutor and Criminal Justice of the
Yaroslav Mydryj National Law University*

АКТУАЛЬНІСТЬ ПИТАННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ШОТЛАНДІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

АКТУАЛЬНОСТЬ ВОПРОСА НЕЗАВИСИМОСТИ ШОТЛАНДИИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

ACTUALITY OF THE ISSUE OF SCOTLAND'S INDEPENDENCE IN MODERN CONDITIONS

Анотація. Статтю присвячено питанню відділення Шотландії від Великобританії, яке підіймалося на Референдумі в 2014 році. Також розглянуто причини, актуальність та перебіг цієї події. Центральна увага приділяється причинам проведення референдуму, його результатам як для Великобританії, так і для світового співтовариства, можливість впливу рішення народу на політичну ситуацію в усьому світі. У статті використовується історико-політологічний підхід, який дозволяє комплексно і в історичній ретроспективі досліджувати події, пов'язані як з виникненням ідеї референдуму про незалежність Шотландії, так і визначити позиції ключових політичних діячів і населення на кожному історичному відрізку, що розглядається. Домінуюче місце в дослідженні займає концепція культурно-територіальних диференціацій, завдяки якій очевидний взаємозв'язок культурного розвитку територій і політичного вибору населення. Визначено особливості шотландських проблем, які постали перед ними на шляху до незалежності. Особливо розповідається про аргументи, які спонукали громадян проголосувати за той чи інший результат. Завдяки цьому, можна проникнутися тією атмосферою, яка панувала у суспільстві в той час. Референдум мав різновекторне значення в європейському аспекті, оскільки мав авторитетний вплив на різні держави в континентальному просторі.

Ключові слова: референдум, відділення Шотландії, незалежність, Великобританія, голосування.

Анотація. Стаття посвячена вопросу отделе́ния Шотландии от Великобритании, который поднимался на референдуме в 2014 году. Также рассмотрены причины, актуальность и ход этого события. Центральное внимание концентрируется на причинах проведения референдума, его результатах, как для Великобритании, так и для мирового сообщества, возможности влияния решения народа на политическую мировую обстановку. В статье используется историко-политологический подход, который позволяет комплексно и в исторической ретроспективе исследовать события, связанные как с возникновением идеи референдума о независимости Шотландии, так и определить позиции ключевых политических игроков и населения на каждом историческом отрезке, рассматриваемом в статье. Доминирующее место в исследовании занимает концепция культурно-территориальных дифференциаций, благодаря которой очевидна взаимосвязь культурного развития территорий и политического выбора населения. Определяются особенности шотландских проблем, которые стояли перед ними на пути к независимости. Констатируются аргументы, которые побудили граждан проголосовать за тот или иной результат. Благодаря этому можно проникнуться атмосферой, которая царила в обществе в то время. Референдум имел разновекторное значение в европейском аспекте, поскольку имел авторитетное влияние на различные государства в континентальном пространстве.

Ключевые слова: референдум, отделе́ние Шотландии, независимость, Великобритания, голосование.

Summary. The article is devoted to the problem of Scotland's secession from the UK, which rose at the referendum in 2014. The causes, relevance and course of this event are also considered. The central focus is on the reasons for the referendum, its results for both the UK and the world community, the possibility of influencing the people's decision on the political situation in the world. In the article the historical and political approaches are used. The events connected with the emergence of the idea of the referendum on the independence of Scotland. The positions of key political players and the population on each historical piece are considered in the article. The central place in the research is taken by the concept of cultural and territorial differentiations thanks to which the interrelation of cultural development of territories and a political choice of the population is obvious. The peculiarities of Scottish problems, which they found on the way to independence, were determined. The arguments that led citizens to vote for one or another result are pictured. Due to these facts, you can penetrate the atmosphere that prevailed in the society at that time. The referendum was multivectoral in the European dimension, since it had a reputable influence on different states in the continental space.

Key words: referendum, secession from Scotland, independence, United Kingdom, voting.

Питання автономії Шотландії у складі Великобританії стоїть досить довго, починаючи з того часу, коли був укладений акт Про союз. Однак на політичному рівні відділення Шотландії стало відкрито обговорюватися тільки з початку 1930-х років, завдяки появі Шотландської національної партії, політична платформа якої ґрунтувалася і ґрунтується до тепер на досить радикальних намірах про незалежність. Дослідженням проведення Референдуму 2014 року займалися такі вчені: Скот Макнаб, Ян Маклін, Джин Галангер, Гай Лодж та інші. Всі вони обґрунтовували незалежність Шотландії з різних сторін, але зійшлися на тому, що абсолютно ніхто не зможе правити Шотландією краще її народу, що живе і працює в ній самій. Т.Л. Андреева, А.С. Васильева вважають референдум у Шотландії кроком до визнання потреб народу, який давно прагне самостійності, новим етапом європейської політики [6]. Не дивлячись на те, що референдум вже відбувся і було оголошено результати голосування, все ж залишається низка науковців, які підіймають питання про незалежність Шотландії. Тому ми б хотіли дослідити і порівняти позиції науковців, а також процес проведення референдуму, визначення всіх аргументів «За» і «Проти» незалежності Шотландії.

У 1934 році була створена Шотландська національна партія (ШНП), яка присвятила свою політичну діяльність боротьбі за самостійність. У 1970-х

роках, разом із розвідуванням нафтових родовищ у Північному морі, націоналістичні настрої в Шотландії почали стрімко зростати. У зв'язку з цим ШНП склала свою політичну формулу: незалежність і нафтові багатства, які її забезпечать. «Це шотландська нафта!», — оголосила партія. У 1997 році в Шотландії відбувся референдум за створення власного парламенту, який мав повноваження у податковій сфері, а у 1999 відбулися перші вибори. Разом із законодавчим органом Шотландія отримала і власний уряд, який формується парламентом. Головою уряду є перший міністр Шотландії. Плідна робота по підготовці і необхідності референдуму розпочалась з 2010 року. Саме в цьому році відбулась публікація законопроекту, який мав відповідати за проведення референдуму. Його обговорення продовжувалось протягом трьох років і тільки 21 березня 2013 Шотландський уряд оголосив про те, що референдум відбудеться 18 вересня 2014 року. Ця дата була навмисно обрана, оскільки це було 100-річчя королівської згоди на Закон Ірландії про домашнє законодавство. Деякі ЗМІ повідомляли, що 2014 рік також був 700-річним ювілеєм битви при Беннокберні, в якій шотландська армія розгромила англійців.

Питання про незалежність Шотландії викликало активні суперечки як із боку противників і прихильників незалежності у Великобританії, так і з боку провідних світових держав. В основі потреби в незалежності Шотландії лежить історичне минуле,

соціальна відмінність шотландців від англійців. Але, як показала агітаційна кампанія перед початком референдуму, основним питанням на порядку денному стала потреба шотландців самостійно розпоряджатися власними ресурсами й податками [6]. Референдум за незалежність викликав велику кількість питань як у його прихильників, так і в противників, тому що в питанні отримання незалежності головною була не сама незалежність, а готовність шотландського уряду вирішувати низку невідкладних проблем. Противники відділення відзначали, що незалежність — це не тільки майбутні можливості, про які говорять націоналісти, а й високий рівень відповідальності. Трьома найбільшими питаннями, що залишилися без відповіді до референдуму, були національна валюта, оборона, членство в ЄС. Не менш важливі — відносини з британською короною, видобуток енергоресурсів і соціальне забезпечення.

Напередодні самого референдуму все суспільство Шотландії розділилось на дві частини. Одна частина населення позитивно ставилась до незалежності, інша була проти неї. У зв'язку з такою ситуацією уряд навів переваги прийняття того чи іншого рішення.

Прихильники кампанії за відділення сформулювали основні переваги, які мали б спонукати до підтримки саме їх позиції, а саме стверджували:

1. Основна проблема на референдумі — це не націоналізм чи економіка, а демократія. Уряди, створені в Вестмінстері, часто не відображають більшість голосів у Шотландії. З незалежністю Шотландія отримає уряд, за який проголосувала [2].

2. Шотландія може бути успішною країною самостійно. Шотландський уряд стверджував, що статистика показує, що незалежна Шотландія була б однією з найбагатших країн у світі. Витрати на одного жителя в Шотландії можуть бути більшими, ніж на решті території Великобританії, але це також податкове питання. Незалежність не є самоціллю, говорив шотландський уряд. Процвітання та справедливість є основою справи за незалежність, стверджуючи, що спірна політика, така як сплата податку, не була б дозволена, якщо б голосувала Шотландія.

3. Незалежна Шотландія прийматиме рішення, які відображають шотландські пріоритети. Революція дозволить Шотландії стежити за власним напрямком у таких сферах, як освіта, охорона здоров'я.

4. Незалежність буде декларацією довіри до себе і нації. Шотландський уряд заявляв, що незалежність визволить період амбіцій та зусиль, що дозволить реалізувати надії та очікування людей на перетворення країни.

5. Шотландія може встановити свої пріоритети добробуту. На той момент Шотландія була прив'язана до реформ добробуту, які проводились урядом Великобританії. Під час незалежності Шотландія змогла б адаптувати систему соціального забезпечення до своїх потреб та пріоритетів.

Дані аргументи досить переконливі, але не слід забувати, що всі вони будуть реалізовані тільки через певний проміжок часу. Політичні аналітики стверджують, що більшість доводів взагалі не можна буде реалізувати по відношенню до Шотландії. Також не було зазначено про зовнішній борг, який потрібно буде виплатити при відділенні. Тому Шотландію може охопити економічна криза, що призведе до руйнівних наслідків.

У свою чергу прихильники кампанії проти відділення також не зволікали, і на противагу вони висунули свої аргументи.

1. Велика Британія є успішним союзом, що існує 300 років. Шотландія брала участь разом з іншою частиною Великобританії у побудові імперії, воюючи дві світові війни тощо.

2. Бути частиною Великобританії означає мати більшу економічну безпеку. Інтегрована економіка Великої Британії означає об'єднання ризиків та розповсюдження можливостей на внутрішньому ринку всередині однієї з найбільших економік світу. Вона пропонує єдиний ринок та безперешкодну торгівлю, яка забезпечила б інвестиції.

3. Вакансії можуть бути втрачені. Единбург визнаний головним центром індустрії фінансових послуг, але незалежність означатиме окремі податкові та регуляторні режими, які можуть відслідковувати банки та фінансувати операції на південь від кордону, що призведе до серйозних втрат робочих місць.

4. Великі проекти можуть бути заморожені. Невизначеність, що випливає із «Голосу так», може означати, що запропоновані зміни будуть призупинені, оскільки інвестори будуть сумніватися в тому, що вони не матимуть ризиків на збільшення витрат та надходження капіталу.

5. Ціни можуть зрости. Антизалежні активісти посилались на попередження від великих торговельних марок, таких як Аста та Джон Льюїс, що вищі торгові витрати в Шотландії можуть бути передані за більш високими цінами. Проте Теско заперечив претензії, заявивши, що вони «повністю спекулятивні» [2].

Обидва табори досить добре обґрунтували свої позиції, і у результаті референдуму 45 % населення висловилися за вихід зі складу Великобританії, незважаючи на всі фінансові втрати, що загрожували країні за умови подібного результату. Д. Кемерон обіцяв врахувати голоси прихильників незалежності та провести чергову децентралізацію, збільшивши обсяги податкових надходжень до місцевого бюджету й розширивши повноваження шотландського парламенту [7]. Шотландці дійсно були за крок від відокремлення. Однак саме позиція всієї політичної еліти Великобританії, її відмова від жорсткої заборони на обговорення питання дозволила навіть найзапеклішим прихильникам незалежності визнати свою поразку, закрити це питання на найближчі роки, якщо не на десятиліття. Шотландія залиша-

ється частиною Великобританії зі власним парламентом. Великобританський і шотландський уряди продовжуватимуть робити зміни в повноваженнях шотландського парламенту, які були узгоджені в Законі Шотландії 2012 р. 19 вересня прем'єр-міністр Девід Кемерон заявив, що лорд Сміт погодився спостерігати за процесом для просування вперед зобов'язань із передачі повноважень для шотландського парламенту від трьох профспілкових партій [8; 9]. Як зазначено в Законі Шотландії 2012 р., подальша передача фінансових повноважень шотландського парламенту набирає чинності з квітня 2015 р. та квітня 2016 р. У результаті було передано такі повноваження: право на збір гербового податку та податку на утилізацію відходів виробництва. З квітня 2015 р. уряд Шотландії став відповідальним за збір нових податків. Також було заплановано розширення повноважень із позик. З квітня 2015 р. створено новий шотландський резерв готівки, щоб допомогти керувати новими податковими надходженнями. Нова шотландська ставка податку на прибуток набуде чинності в квітні 2016 р. [9]. Це означає, що шотландський парламент установить нову шотландську ставку — без верхньої або нижньої межі, яку застосовуватимуть однаково до всіх відновлених основних ставок прибуткового податку у Великобританії.

Референдум у Шотландії привернув увагу всього світу, особливо тих держав, у яких є території з нестабільною політичною ситуацією. Результати референдуму могли б бути зовсім іншими, якби не реакція британської влади на передвиборчі прогнози — усі три вестмінстерські партії все-таки випустили в останні тижні кампанії документ, який гарантував розширення повноважень шотландської влади, враховуючи те, що шотландцям пообіцяли значні розширення повноважень у податковій системі. Консерватори, на протипагу обіцянкам щодо розширення повноважень, почали просувати

парламентську реформу для відсторонення шотландських депутатів від голосування із суто англійських питань. Останні опитування показують, що тепер за незалежність проголосувала б більшість виборців. Шотландська частина лейбористської партії була розколота внутрішнім протистоянням після відставки їхнього лідера за підсумками референдуму. Зате за минулий час після референдуму кількість членів Шотландської національної партії зросла з 26000 до 80000 осіб. Зелена партія Шотландії, яка підтримувала незалежність, теж збільшує кількість своїх прихильників. У свою чергу під час проведення референдуму «Радикальна кампанія за Наукові праці. Історія 55 незалежність» стала швидко знаходити підтримку в робочих районах. Тому можна зробити висновок, що питання незалежності Шотландії досі відкрите, хоча відкладене на деякий час. З іншого боку, референдум усе одно вплинув на інші держави Європи, оскільки, наприклад, у Каталонії жителі значно більше впевнені у своєму виборі й вимагають шансу це продемонструвати. Референдум у Шотландії, проведений демократичним способом, показав, що у світі можна дійти компромісу з будь-якого питання, але навіть невдалі легітимні спроби отримати незалежність залишають помітний слід у внутрішній і зовнішній політиці держав і територій [10].

Отже, вибір чи повинна Шотландія стати незалежною країною був зроблений її народом. Говорити про доцільність ми не можемо, адже на це питання може відповісти тільки громадянин цієї країни і час. Очевидно, що економічний спад при позитивному виборі неможливо буде уникнути, а люди, які проживають на тій території, хотіли далеко не цього. Висвітлюючи погляди прихильників передвиборчих кампаній, а також враховуючи висновки експертів, ми схильні до того, що народ зробив правильний демократичний вибір, що сприятиме подальшому розвитку соціальних інститутів.

Література

1. Ian McLean, Jim Gallagher, Guy Lodge. 'The Calman Commission and Scotland Act 2012 / Scotland's Choices: The Referendum and what happens afterwards. — Edinburgh: Edinburgh University Press, 2013. — P. 72–73.
2. BBC Scotland News: Scottish independence: 10 reasons for Yes and No. [Електронний ресурс]. — The Telegraph. — Режим доступу: URL: <https://www.edinburghnews.scotsman.com/news/politics/scottish-independence-10-reasons-for-yes-and-no-1-3542968>
3. Scott Macnab. Scotland Bill: Parties split as SNP threatens to block transfer of powers, The Scotsman (16 December 2011). — Режим доступу: URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2011/dec/18/kevin-mckenna-scotland-offensive-behaviour>
4. Андреева Т. Л. Референдум 2014 г. как заключительный шаг на пути к политической независимости [Электронный ресурс] / Т. Л. Андреева, А. С. Васильева. — Киберленинка. — 2014. — Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/referendum-2014-g-kak-zaklyuchitelnyy-shag-na-puti-k-politicheskoy-nezavisimosti-shotlandii>
5. Scotland votes no to independence: world reaction [Електронний ресурс]. — The Telegraph. — Режим доступу: <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/scottishindependence/11108226/Scotland-votes-no-to-independence-world-reaction.htm6>.

6. Андреева Т. Л. Референдум 2014 г. как заключительный шаг на пути к политической независимости [Электронный ресурс] / Т. Л. Андреева, А. С. Васильева. — Киберленинка. — 2014. — Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/referendum-2014-g-kak-zaklyuchitelnyy-shag-na-puti-k-politicheskoy-nezavisimosti-shotlandii>

7. Votes results [Электронный ресурс]. — Scottish independence referendum. — 2014. — Режим доступа: <http://scotlandreferendum.info>.

8. How Scotland's No resonates around the world [Электронный ресурс]. — BBC News. — Режим доступа: <http://www.bbc.com/news/world-29272728>.

9. Политические последствия референдума в Шотландии [Электронный ресурс]. — Внешняя политика. — 2014. — Режим доступа: URL: <http://www.foreignpolicy.ru/analyses/o-shotlandskom-referendume>

10. Тригуб П. М., Новожижна А. О. Референдум у Шотландії в 2014 році. [Электронный ресурс]. — 2015. — Режим доступа: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/history/2015/264-251-10.pdf>